

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baus, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; A. Janse, Bigghekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswert; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De sociale ethiek van Brunner, IV. — Uit de Schrift: Vervulling, die om vervulling roept. (Luk. 22: 15, 16). — Kerkelijk Leven: „Rationaliseerend het mysterie naderen”. VI. „Creatio” en „Creatura”. Tusschen interventie en non-interventie, C. V. V. O. — Even Parkeeren: De koetsier des konings. — Geestelijke Adviezen: Het getuigenis des Geestes, dat wij kinderen Gods zijn. — Muzikale Kroniek: De Orgel van Jan Zwart. — Opvoeding en Onderwijs: Bouwen. — Uit de Buitel. Kerken: Een Amerikaansche Synode in zitting, II. — Stemmen uit onze Kerken. — Persschouw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De sociale ethiek van Brunner.

IV.

(2. De norm.)

Hebben wij ons tot nog toe vooral met het subject uit Brunner's sociale ethiek bezig gehouden, dus met de vraag, wie het is, die in het sociale leven handelend optreden moet; dan volgt nu vanzelf de norm of de maatstaf voor onze sociale gedragingen.

1. Deze norm wordt bij Brunner heel kort omschreven. Zij kan zelfs met een enkele uitdrukking aangeduid, want zij is niets anders dan het Woord Gods. En wilt ge er nog iets meer van zeggen, nu, zeg dan, dat zij 't Woord Gods is, zooals dit speciaal onzen wil aangaat, of het gebod Gods.¹⁾

Brunner onderscheidt namelijk in het Woord Gods twee elementen: allereerst Zijn genadewoord, waarin Hij zegt, wat Hij voor ons zijn wil, en dat wij kunnen en mogen gelooven. En voorts Zijn gebod, dat ons zegt, wat Hij van ons wil, en dat wij moeten gelooven.

Maar scherp onderscheiden zijn deze twee elementen niet. Nog veel minder te scheiden. Genadewoord en gebod, gelooven en hooren naar den wil Gods zijn feitelijk één. Terwijl God het Woord van Zijn genade tot ons spreekt, beveelt Hij ons tegelijk, tot Hem te komen en roept Hij ons tot Zijn dienst.

Slechts dit is het onderscheid. Het genadewoord heeft betrekking op mijn zijn, zooals het zonder mij bepaald is. Het gebod over dit zelfde zijn, maar zooals het niet zonder mij doch door mijn wil worden moet. Het geloof heeft te doen met het door God reeds geworden; de gehoorzaamheid met het nog niet geworden. Op de grens, die verleden en toekomst scheidt, ziet het geloof terug in het door God verwezenlijkte, en de gehoorzaamheid vooruit in het nog niet verwezenlijkte; maar altijd zóó, dat ook het geloof slechts door de gehoorzaamheid tot het reeds verwezenlijkte komt, en dat de gehoorzaamheid slechts van uit het geloof zien kan, wat er gedaan moet worden.²⁾

2. Met opzet spreekt Brunner van het gebod Gods, en niet van het verbod. Niet, alsof er geen verboden zouden bestaan. Hij wil even goed de stelling verdedigen, dat elk gebod tegelijk een verbod is, als dat er geen verboden zijn. Maar daarom geeft Brunner aan den naam gebod de voorkeur, omdat deze positief is en des te beter laat uitkomen, dat ook Gods verhouding als Schepper tot Zijn wereld allereerst een positieve is, en wij door de geloofsghehoorzaamheid in dit doen Gods worden opgenomen. Hij wil niet het nirwana of het niets, maar een wereld, waarin wij in liefde jegens anderen handelen kunnen.³⁾

1) Hierover is o.a. ook gehandeld door Dr H. Dooyeweerd, De Christelijke Staatsidee, 11—11; en De Wetsbeschouwing in Brunner's boek „Das Gebot und die Ordnungen”, art. in Antirevolutionaire Staatskunde, driemaandelijksche uitgave, jaargang 1935, 334—374; Dr J. Severijn, Brunner's ethiek, art. in idem, jaarg. 1936, 117—124.

2) Das Gebot und die Ordnungen, 2 97—103.

3) t.a.p., 104.

3. Wanneer wij op grond hiervan naar den bijbel zouden willen grijpen, of naar Gods algemeene openbaring in de natuur, om daaruit den wil Gods over ons leven af te lezen, of althans af te leiden, dan komt Brunner ons tegen en zegt ons: dat is het Woord Gods niet. Want van het gebod Gods moet ge scherp de lex of de wet onderscheiden.

Deze wet op haar beurt is een verzameling van verschillende dingen. Tot haar behooren allereerst de natuurwetten of de wetten, waarnaar de organen in ons lichamelijk organisme functioneeren. Tot haar moeten voorts gerekend allerlei gewoonten en gebruiken, regels en bepalingen, die zich in den gang der tijden gevormd hebben en waarnaar thans zoowel ons leven in het gezin als ons verkeer op maatschappelijk en staatkundig gebied verloopt. En onder deze wet valt vooral ook alles, wat in den bijbel ons aan bevel en eisch wordt voorgehouden: de tien geboden der wet, de regels van de bergrede, de vermaningen van profeten en apostelen, en zoo voort.⁴⁾

4. In verband met het onderwerp, dat wij thans bespreken, halen wij enkele van die ordeningen voor het maatschappelijke leven naar voren. Wel legt Brunner er allen nadruk op, dat er geen christelijk sociaal program, geen systeem van sociale gerechtigheid, geen constructief beginsel van economisch natuurrecht bestaat, waaruit wij ons gedrag kunnen afleiden. Maar desniettemin vermeldt hij drie richtlijnen, die ons eenigszins den weg kunnen wijzen.⁵⁾

a. De eerste richtlijn bestaat hierin, dat de maatschappij een dienende taak heeft, en wel, om met de stoffelijke goederen niet slechts in onze fysieke behoeften te voorzien, maar om ons zulk een overvloed te verschaffen, dat wij een echt menscheijk cultuurleven kunnen leiden. De maatschappij mag nooit doel, doch moet slechts middel tot dit doel zijn.

b. Als tweede richtlijn noemt Brunner, dat de maatschappij een aangelegenheid nooit van den enkeling, maar altijd van de gemeenschap is. Een gezond maatschappelijk leven bestaat uit coöperatie en onderlinge uitwisseling. Het berust op een door ongelijkheid bestaande onderlinge onafhankelijkheid, evenals de leden van het lichaam niet alle gelijk zijn en toch elkander niet missen kunnen. Zoowel het individualisme als het communisme zijn te verwerpen. Het eerste, omdat het de gemeenschap loochent en den enkeling als zelfgenoegzaam individu los op zichzelf plaatst. Het tweede, omdat ook dit geen gemeenschap vormt, maar een uniforme, mechanische eenheid schept. De Schepper wil niet, dat wij in losse individuen uit elkander zullen vallen. Ook niet, dat wij ons zullen opeenhoopen tot een collectieve massa. Maar Hij wil, dat het individuele en gemeenschappelijke zich door elkander heen zullen weven.

c. De derde richtlijn strekt zich daarheen uit, dat ieder, die tot dienst geschikt is, hiertoe ook verplicht is. Daarom zijn zoowel het genieten van een inkomen zonder arbeidsprestatie als het voeren van een weelde bestaan even verboden. Waar hier precies de grens ligt, valt moeilijk uit te maken. Het geloof in de schepping verzet zich tegen gelijkmaking van allen. Maar het rechtvaardigt evenmin de op een bepaald oogenblik bestaande ongelijkheid. Niet gelijkheid, maar onderlinge verzoening moet nagestreefd.⁶⁾

5. Aan den eenen kant stelt Brunner al deze ordeningen zoowel voor het sociale als voor het verdere leven vrij hoog. Hij gaat hierin eenigszins andere wegen dan zijn leermeester Karl Barth. Al geeft ook Barth toe, dat er onder de volken verschillende wetten en gebruiken zijn ontstaan, die als een soort morele axiomata geldigheid

Zonder critiek zijn, critiekloos verkeer te midden van zijn omgeving, staat dus volkomen gelijk met te zeggen, dat ik geen ideaal heb, een model mis, niet weet hoe het behoort.

Wie zonder critiek is, is harteloos, zonder geestdrift, onverschillig, koud.

Gehaat door al wat warm is en liefheeft en een ideaal kent, is daarom die goddelooze verdraagzaamheid, die tusschen niets meer onderscheid kent en aan den goeden luim der lieve menschen tot zelfs de rechten van Gods heilige waarheid prijs geeft.

Dr A. KUYPER.

De Heraut, No. 264, 14 Jan. 1883.

hebben gekregen, toch ontkent hij, dat iemand weten zou, wat daarvan precies de inhoud is, en nog veel meer, dat zelfs een christen deze eenigszins zou kunnen volbrengen.⁷⁾ En hier tegenover geeft Brunner aan Barth wel toe, dat deze ordeningen wel pas van uit het geloof in hun zin volkomen verstaan en overeenkomstig den wil van hun Insteller volbracht kunnen worden. Maar desniettemin bestaan ze dan toch.⁸⁾ Ze zijn zelfs niet een vindsel van ons, maar door God gegeven. Daarin zit iets van Zijn onderhoudende genade. Want met den bij hen behoorenden dwang maken zij deel uit van de wijze, waarop God thans de wereld onderhoudt en ons leven als menschen mogelijk maakt. Als wij wachten moesten, totdat alle menschen weer naar het eigenlijke gebod Gods luisterden, was de wereld reeds lang in een oorlog van allen tegen allen ondergegaan. God gebiedt ons daarom, om ons onder deze grove, dwingende, autoritaire ordeningsmacht te schikken, haar dankbaar als uit Zijn hand aan te nemen, en aan haar gaarne te gehoorzamen. Deze ordeningen vormen bovendien voor den christen het grove raam voor zijn fijnere, geestelijke gehoorzame leven.⁹⁾

Zelfs moeten de geboden van den bijbel nog hooger aangeslagen. Aan hen is nog iets van de openbaring Gods. Terwille van onze zwakheid is Hij vroeger meer dan eens afgedaald, om ons niet slechts het ééne, maar het vele te gebieden. De bevelen van den bijbel zijn getuigen van Gods openbaring. Zij zijn de van Hem zelf gegeven voorbeelden, hoe Zijn gebod vroeger in de vele situaties van het leven is volbracht.¹⁰⁾ Daarbij gebruikt God de wet ook wel als tuchtmeester tot Christus. Maar hiermee bedoelt Brunner niet, zooals de catechismus, dat wij uit de wet de kennis onzer ellende krijgen. De wet kan op zijn hoogst ons tot vertwijfeling brengen, in de ziekte tot den dood neerwerpen, ons tot aan den drempel brengen, waar God Zichzelf openbaart en dan het niet-kennen van God als de ergste vijand van onze godskennis gezien wordt.¹¹⁾ Eindelijk kunnen de ordeningen ook aan den geloovige nog een zekere aanwijzing geven, hoe hij het gebod der liefde volbrengen moet.¹²⁾

6. Maar nadat Brunner het aldus voor de ordeningen opgenomen heeft, wordt hij hen ook weer ontrouw. Hij werpt de wet als haast waardeloos ter zijde. Hij zet op haar althans het stempel der minderwaardigheid. Zij drukt eigenlijk helemaal niet uit, wat God wil. Zij geeft ons dien wil slechts indirect, „onder voorbehoud”, te verstaan.¹³⁾ Ja, al is de wet Gods wet, nochtans komt zij uit de zonde voort.¹⁴⁾ Want moeten is altijd vrucht van onzen afval. Alle andere eischen en wetten wijzen slechts naar het gebod heen, maar zijn dit zelf niet. Als het ware gebod

7) Nein! antwoord an Emil Brunner, 23—24.

8) Natur und Gnade, 6, noot 1, en 16—17.

9) Das Gebot und die Ordnungen, 125—126.

10) t.a.p., 119—120.

11) t.a.p., 129—131.

12) t.a.p., 133—135.

13) t.a.p., 126.

14) t.a.p., 61.